

CONCLUSIE: Coronavirus en mensenhandel

In dit hoofdstuk zijn verschillende externe bijdrages aan bod gekomen over de impact van de coronacrisis op mensenhandel. Daarbij is zowel gefocust op de gevolgen voor de slachtoffers als op de bestrijding van het fenomeen. Uiteenlopende terreinactoren waaronder een arbeidsauditeur, de RSZ-inspectiedienst, een politiedienst en een gespecialiseerd opvangcentrum voor slachtoffers van mensenhandel hebben elk vanuit hun invalshoek hun visie geschetst.

Wat economische uitbuiting betreft, werden al enkele verontrustende signalen opgevangen. Myria vreest dat kwetsbare personen tijdens de coronacrisis een groter risico op economische uitbuiting lopen. Deze periode vormt 'een opportuniteit' voor malafide werkgevers die mensen in een preciaire situatie willen uitbuiten. Het aantal kwetsbare (werkloze) arbeidskrachten zal toenemen en de kans is groot dat sommigen onder hen in de grijze economie zullen belanden of bij werkgevers die de coronamaatregelen willen omzeilen. Sommige malafide werkgevers kunnen daar misbruik van maken door reguliere werknemers te vervangen door personen die zich in een preciaire situatie bevinden. De vorige maanden kon reeds worden vastgesteld dat goedkope arbeidskrachten, onder wie mensen zonder papieren die in clandestiene omstandigheden illegaal tewerkgesteld werden, niet de mogelijkheid kregen om in een veilige gezondheidssituatie met de nodige *social distancing* te werken. De kans is ook groot dat in volle coronacrisis verschillende malafide ondernemers hun economische activiteiten ondanks de opgelegde beschermingsmaatregelen hebben voortgezet en de betrokken arbeidskrachten zich daar niet tegen konden verzetten, net omwille van hun preciaire situatie.

Dat wordt ondertussen bevestigd in verschillende Europese landen waar nieuwe *lockdown*-maatregelen moesten worden afgekondigd nadat er nieuwe besmettingshaarden vastgesteld waren. Het verband tussen de coronacrisis en situaties van economische uitbuiting kon er duidelijk worden gelegd omdat die nieuwe besmettingen voorkwamen in economische sectoren waar buitenlandse arbeidskrachten in preciaire omstandigheden moesten werken en/of gehuisvest werden terwijl de coronagezondheidsregels niet toegepast werden. Dat was het geval voor de slachthuizen in Duitsland, de textielsector in Engeland (Leicester) en de fruitpluk in Spanje (Catalonië).

De niet-toepassing van coronamaatregelen door bedrijven kan ook als een bijkomende indicator van mensenhandel worden beschouwd. Indien malafide werkgevers in deze coronatijden kwetsbare arbeidskrachten zonder enige garantie inzake maatregelen rond *social distancing* laten werken, dan brengen zij de gezondheid van die arbeidskrachten (en hun omgeving) ernstig in gevaar en kan dat een element van werkomstandigheden beneden de menselijke waardigheid vormen, een constitutief element van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting.

In deze coronatijden konden de sociaal inspecteurs van de gespecialiseerde ECOSOC-teams mensenhandel binnen de RSZ hun controles niet uitvoeren zoals voorheen. Hun capaciteit werd in hoge mate beperkt, ook al omdat ze niet in dezelfde mate als vóór de coronacrisis konden rekenen op bijstand van politiediensten, die voor evidente andere opdrachten (coronacontroles) werden ingezet. Daarnaast werden de proactieve controles van de sociaal inspecteurs gereduceerd en maximaal herleid tot onderzoeken op afstand. Controles op de werkplaats werden zo veel mogelijk vermeden en verhoren werden beperkt tot het strikt noodzakelijke. Daardoor was de capaciteit van de sociaal inspecteurs voor de detectie van potentiële slachtoffers van mensenhandel sterk verminderd.

Verschillende eerstelijnsdiensten hebben sinds maart 2020 op de werkplaatsen coronacontroles uitgevoerd om de naleving van de noodzakelijke gezondheidsmaatregelen na te gaan.¹⁵² Terwijl dat vroeger de exclusieve bevoegdheid was van de dienst Toezicht Welzijn op het Werk (FOD WASO), zijn door de wijziging van de regelgeving tal van diensten hiervoor bevoegd gemaakt. De regering heeft in het kader van de versoepelingen na de *lockdown* beslist om sociaal inspecteurs van bepaalde sociale inspectiediensten naast hun prioritaire opdrachten ook bevoegd te maken om in de ondernemingen toe te zien op de naleving van de verplichtingen in het kader van de dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus te beperken.

¹⁵² Wettelijke en reglementaire verwijzingen:

- Hoofdstuk 6 — Bijzondere-machtenbesluit nr. 37 tot uitvoering van artikel 2 en 5 van de wet van 27 maart 2020 die machtiging verleent aan de Koning om maatregelen te nemen in de strijd tegen de verspreiding van het coronavirus COVID-19 (II), tot ondersteuning van de werknemers, ondertekend door de Koning op 24 juni 2020.
- Artikel 54 Sociaal Strafwetboek "Mededeling van inlichtingen door de sociaal inspecteurs aan andere administraties". Ministerieel besluit van 30 juni 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, BS, 30 juni 2020.
- Ministerieel besluit van 22 augustus 2020 houdende wijzigingen van het ministerieel besluit van 30 juni 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, BS, 22 augustus 2020.

Concreet kregen de sociaal inspecteurs van het Toezicht op de Sociale Wetten (TSW), het Toezicht op het Welzijn op het Werk (TWW), de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA), de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ), het Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen (RSVZ), het Rijksinstituut voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering (RIZIV) en het Federaal agentschap voor beroepsrisico's (Fedris) de bevoegdheid om controles uit te voeren op:

- de naleving van de regels rond *social distancing*;
- de toepassing van passende preventiemaatregelen;
- de beschikbaarheid van een register met de identificatiegegevens, de verblijfplaats, het telefoonnummer en in voorkomend geval de aanduiding van de personen met wie de werknemer of de zelfstandige samenwerkt, bij te houden door iedere werkgever of gebruiker die tijdelijk een beroep doet op een in het buitenland wonende of verblijvende werknemer of zelfstandige voor het uitvoeren van werkzaamheden in België in de sectoren bouw, schoonmaak, land- en tuinbouw of in de vleessector (art. 2, §1, al. 3e lid M.B. 22 augustus 2020);
- de naleving door de werkgever of gebruiker van de verplichting om erover te waken dat het *Public Health Passenger Locator Form* (PHPLF) uiterlijk is ingevuld op het moment waarop de in het buitenland wonende of verblijvende werknemer of zelfstandige de werkzaamheden in België aanvat in de sectoren bouw, schoonmaak, land- en tuinbouw of in de vleessector (art. 2, §2 M.B. 22 augustus 2020).

Verschillende van deze eerstelijnsdiensten zijn niet bevoegd voor mensenhandel en hebben daarin geen expertise. Myria roept ertoe op dat de inspectiediensten bij hun controles ook aandacht besteden aan de verschillende indicatoren van mensenhandel.

In risicosectoren voor mensenhandel zoals carwashes en nagelsalons maar ook in de bouwsector zal dat probleem zich des te meer stellen en wordt het belang van controles voor mensenhandel des te groter. **De RSZ-inspectiedienst en Toezicht op de Sociale Wetten (FOD WASO) die bevoegd zijn voor mensenhandel moeten hiervoor ook de nodige middelen, ondersteuning en beschermingsmiddelen krijgen.** Het is daarnaast essentieel dat de niet-naleving van deze beschermingsregels als een bijkomende indicator van werkomstandigheden beneden de menselijke waardigheid (mensenhandel met het oog op economische uitbuiting) wordt beschouwd.

Op het vlak van seksuele uitbuiting werd vastgesteld dat verschillende politiediensten geen systematische controles

op privéprostitutie konden uitvoeren. Magistraten in grote steden gaven de opdracht aan de politiediensten om alleen een onderzoek voor mensenhandel op te starten indien er een minderjarig slachtoffer betrokken was en/of als er sprake was van fysieke bedreigingen. Ondertussen hebben de gespecialiseerde centra mensenhandel bij verschillende instanties aan de alarmbel getrokken omdat ze in deze coronatijden verhoudingsgewijs te weinig meldingen hebben gekregen en vandaar vrezen dat veel slachtoffers van seksuele uitbuiting (maar ook van economische uitbuiting) onder de radar zijn gebleven. **Daarom is het belangrijk dat de politiediensten voldoende middelen krijgen om controles uit te voeren waarbij vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel gedetecteerd kunnen worden.** Zo beschouwt de politie het feit dat sekswerkers tijdens de coronaperiode blijven werken (in een situatie van privéprostitutie) als een teken van economische kwetsbaarheid en in een aantal gevallen ook als een ernstige uitbuiting van hun situatie (dus mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting).